

DOI 10.33099/2618-1614-2018-5-4-08-14

УДК 614.2:355.415.6

В. Я. Білий,*доктор медичних наук, професор, професор кафедри військової хірургії Української військово-медичної академії,***В. О. Жаховський,***кандидат наук з державного управління, доцент, провідний науковий співробітник Науково-дослідного інституту проблем військової медицини Української військово-медичної академії,***В. Г. Лівінський,***кандидат медичних наук, науковий співробітник Науково-дослідного інституту проблем військової медицини Української військово-медичної академії*

Воєнно-медична доктрина України як основа медичної складової національної безпеки держави

У статті висвітлюється роль та значення Воєнно-медичної доктрини України, яка запроваджує єдині підходи до формування на засадах єдиного медичного простору сучасної системи охорони здоров'я військовослужбовців усіх складових Сил оборони, зокрема щодо організації надання медичної допомоги пораненим, їх лікування та реабілітації. Акцентується увага, що реалізація її положень можлива через розроблення та виконання Державної цільової програми розбудови військової охорони здоров'я України. Наголошується, що виконання положень Воєнно-медичної доктрини України забезпечується органами державної влади відповідно до повноважень, визначених Конституцією та законами України, а також Збройними Силами України й іншими військовими формуваннями. Передбачається, що створена на засадах Воєнно-медичної доктрини України сучасна ефективна система медичного забезпечення Збройних Сил України та інших військових формувань стане основою медичної складової високої боєздатності та боєготовності військ і слугуватиме надійною запорукою забезпечення національної безпеки держави.

Ключові слова: національна безпека, охорона здоров'я, Воєнно-медична доктрина України.

© В. Я. Білий, В. О. Жаховський, В. Г. Лівінський, 2018

Вступ. Питання національної безпеки набули нині для України особливої важливості. Безпека громадян забезпечується державою через політичні та державні інститути, основними з яких є Збройні Сили України (ЗСУ) та інші утворені відповідно до законів України військові формування, правоохоронні та розвідувальні органи, органи спеціального призначення з правоохоронними функціями (далі – ЗСУ та інші військові формування).

Важливою складовою боєздатності та боєготовності ЗСУ та інших військових формувань, поряд з їх технічним оснащенням, є стан здоров'я військовослужбовців, підтримання якого в належному стані залежить від дієздатності й ефективності системи їх медичного забезпечення.

Порядок організації та діяльності вітчизняної системи охорони здоров'я встановлений Законом України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» [1]. Цим Законом визначаються правові, організаційні, економічні та соціальні засади охорони здоров'я в Україні, регулюються суспільні відносини в цій сфері з метою забезпечення гармонійного розвитку фізичних і духовних сил, високої працездатності й довголітнього активного життя громадян, усунення факторів, що шкідливо впливають на їхнє здоров'я, запобігання і зниження захворюваності, інвалідності та смертності, поліпшення спадковості. Водночас у зазначеному Законі відсутній розділ щодо охорони здоров'я військовослужбовців ЗСУ та інших військових формувань.

Стаття 11 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» містить загальні положення щодо права військовослужбовців на охорону здоров'я та медичну допомогу, проте не розкриває механізму й порядку його забезпечення [2]. Підвищені вимоги до стану здоров'я військовослужбовців, зумовлені особливостями проходження військової служби, що містять серйозні ризики й загрози для нього, потребують уваги держави до нормативно-правового регулювання механізму його забезпечення. Водночас питання охорони здоров'я військовослужбовців до останнього часу регулювалися виключно відомчими нормативно-правовими актами ЗСУ та інших військових формувань.

Відсутність єдиного державного нормативного акта щодо побудови системи охорони здоров'я військовослужбовців, зокрема й на особливий період, призвела до того, що під час численних безсистемних організаційних заходів, які проводилися за роки незалежності, була скорочена частина військово-медичних закладів та порушена організаційна структура військово-медичних підрозділів, що, у свою чергу, призвело до зниження, а нерідко й до втрати ними спроможностей щодо виконання завдань за призначенням. До погіршення стану медичного забезпечення військ призвели також зменшення фінансування медичної служби, несвоєчасне поновлення медичного обладнання і техніки та відплив кваліфікованого медичного персоналу.

Нааявність серйозних проблем у стані медичного забезпечення військ підтвердилася під час антитерористичної операції (АТО) на сході України. Перший серйозний аналіз цих проблем на державному рівні був проведений робочою групою Комітету Верховної Ради України з питань охорони здоров'я, яка в серпні 2014 р. вивчала стан медичного забезпечення в зоні АТО та зробила висновок, що одним з ключових чинників та передумовою розв'язання проблем медичного забезпечення ЗСУ та інших військових формувань є розроблення Воєнно-медичної доктрини України [3].

Приблизно в цей самий час, незалежно від діяльності робочої групи Комітету Верховної Ради України з питань охорони здоров'я, за участю авторів у Міністерстві оборони України був опрацьований проект Воєнно-медичної доктрини України, який після розгляду на засіданні Президії Національної академії медичних наук України був направлений в Адміністрацію Президента України.

Як результат, рішенням Ради національної безпеки і оборони України від 4 листопада 2014 р. «Про невідкладні заходи із забезпечення державної безпеки» (підпункт «і» пункту 1), уведеним в дію Указом Президента України, Кабінету Міністрів України поставлене завдання щодо розроблення та затвердження Воєнно-медичної доктрини України [4].

За дорученням Прем'єр-міністра України подальше опрацювання нормативно-правового акта проводилось у Міністерстві оборони України.

Проект Воєнно-медичної доктрини України неодноразово розглядався та був схвалений у рамках круглого столу «Роль і місце військової медицини в єдиному медичному просторі України щодо реалізації державної політики в галузі охорони здоров'я» в Національній академії державного управління при Президентові України (12 грудня 2014 р.); на науково-практичній конференції «Досвід організації медичного забезпечення Збройних Сил України та інших військових формувань у ході антитерористичної операції» в Українській військово-медичній академії, що проводилася Військово-медичним департаментом Міністерства оборони України за участі голови і членів комітету Верховної Ради України з питань охорони здоров'я, представників Адміністрації Президента України, Міністерства охорони здоров'я України та волонтерських організацій (18 грудня 2014 р.) [5]; на слуханнях у Комітеті Верховної Ради України з питань охорони здоров'я (24 грудня 2014 р.) та на парламентських слуханнях у Верховній Раді України (20 травня 2015 р.) [6].

Крім того, опрацьований проект Воєнно-медичної доктрини України отримав позитивну експертну оцінку іноземного радника з військово-медичних питань Офісу зв'язку НАТО в Україні.

Необхідність опрацювання та затвердження в державі воєнно-медичної доктрини широко обговорювалася науковцями, волонтерами, журналістами та просто зацікавленими громадянами. Авторами цієї статті також була

опублікована низка матеріалів, зокрема і в цьому авторитетному виданні, в яких розглядалися проблеми медичного забезпечення військовослужбовців і цивільного населення під час антитерористичної операції та «гібридної війни», а також причини, що призвели до їх виникнення. Як один з основних шляхів їх розв'язання автори пропонували розробити Воєнно-медичну доктрину України та затвердити її указом Президента України. Також досліджувалися історичні аспекти розроблення документа, пропонувалися методологічні підходи до структури і змісту нормативно-правового акта й порядку його реалізації [7].

Розроблення Воєнно-медичної доктрини України також передбачене Стратегічним оборонним бюлетенем України, затвердженим указом Президента України [8].

31 жовтня 2018 р., після численних розглядів, обговорень та узгоджень, Воєнно-медична доктрина України, яку військові медики та медична спільнота України очікували понад чотири роки, була затверджена Урядом [9].

Мета статті полягає в дослідженні місця Воєнно-медичної доктрини України в системі нормативно-правових актів держави і керівних документів військової медицини, її ролі та значення для формування сучасної системи охорони здоров'я військовослужбовців усіх Сил оборони і, як результат, впливу на зміцнення національної безпеки.

Викладення основного матеріалу. Воєнно-медична доктрина України, що прийнята Урядом на 28-му році незалежності нашої держави, заклала основи побудови сучасної системи охорони здоров'я військовослужбовців усіх складових Сил оборони, визначила стратегію та основні напрями розвитку медичного забезпечення ЗСУ та інших військових формувань, зокрема під час дії особливого періоду, надзвичайного стану та інших кризових ситуацій.

Воєнно-медичну доктрину України опрацьовано з урахуванням положень Конституції України, вітчизняного законодавства з питань охорони здоров'я, національної безпеки та оборони держави, а також Воєнної доктрини України. За своїм змістом і повноваженнями вона виходить за межі застосування ЗСУ та інших військових формувань. Це комплексний політичний загальнодержавний документ, який охоплює та об'єднує всі складові Сил оборони, інші центральні органи виконавчої влади, промислові потужності, освітній та науковий потенціал держави для побудови сучасної системи охорони здоров'я військовослужбовців.

Воєнно-медична доктрина України є основою для напрацювання програмних документів щодо розвитку системи медичного забезпечення ЗСУ та інших військових формувань, а також розроблення нормативно-правової бази охорони здоров'я військовослужбовців. Місце та роль Воєнно-медичної доктрини України в системі нормативно-правових актів держави показані на *рисунку 1*.

Звертаючись безпосередньо до змісту документа, слід зазначити, що Воєнно-медична доктрина України – це

Рис. 1. Місце та роль Воєнно-медичної доктрини України в системі нормативно-правових актів держави

сукупність поглядів, науково обґрунтованих принципів, єдиних організаційних вимог до організації медичного забезпечення ЗСУ та інших військових формувань [9]. Вона визначає мету, принципи, організаційні засади системи охорони здоров'я військовослужбовців, наукове супроводження військової охорони здоров'я, фінансове та ресурсне забезпечення, а головне – відповідальність держави та органів виконавчої влади за розвиток системи охорони здоров'я військовослужбовців і забезпечення її спроможностей у воєнний час, що, на думку авторів, ставить її на один рівень з доктринальними документами з питань безпеки та оборони держави.

Метою Воєнно-медичної доктрини України є збереження життя і здоров'я військовослужбовців через досягнення максимальної ефективності їх медичного забезпечення шляхом об'єднання спроможностей та зусиль медичних служб ЗСУ, інших військових формувань і системи охорони здоров'я цивільного населення, а також завчасної підготовки системи охорони здоров'я держави до надання медичної допомоги військовослужбовцям під час дії особливого періоду, надзвичайного стану та інших кризових ситуацій [9].

Реалізуючи положення Конституції України, яка стверджує, що життя кожної людини є найвищою цінністю, Воєнно-медична доктрина України запроваджує такі принципи в системі медичного забезпечення військ, які раніше пропонувалися авторами, а саме [7, 9]:

- єдині організаційні засади діяльності медичних служб незалежно від підпорядкування;
- єдине розуміння причин зниження (втрати) боєздатності військовослужбовців та шляхів її підвищення (збереження);
- єдині погляди на профілактику, діагностику, надання медичної та психологічної допомоги, евакуацію, лікування, медичну та психологічну реабілітацію поранених (уражених, хворих), профілактику бойового стресу (превентивну реабілітацію);
- організація медичного забезпечення та надання медичної допомоги відповідно до стандартів медичної допомоги (медичних стандартів), клінічних протоколів та військово-медичних стандартів;
- формування необхідного резерву, ешелонування та постійна готовність сил і засобів медичних служб, а також системи охорони здоров'я цивільного населення для медичного забезпечення військ;
- профілактична спрямованість діяльності медичних служб та єдині підходи під час проведення санітарно-гігієнічних і протиепідемічних заходів;
- територіальний принцип медичного забезпечення та інтеграція системи медичного забезпечення військ у єдиний медичний простір України.

Наведені принципи є загальними та обов'язковими для медичних служб усіх складових Сил оборони. Їх застосування та виконання забезпечує єдині підходи

до медичного забезпечення військ і надання медичної допомоги пораненим (хворим) військовослужбовцям та слугує основою для формування єдиного медичного простору в особливий період.

Слід зазначити, що у Воєнно-медичній доктрині України вперше визначено, що медичне забезпечення військовослужбовців під час дії особливого періоду, надзвичайного стану та інших кризових ситуацій має проводитися в обсягах, які максимально відповідають основним вимогам мирного часу [9]. Така вимога вже давно застосовується в доктринальних документах з питань медичного забезпечення збройних сил держав – членів НАТО та інших передових держав світу. Зазначене положення ставить високі вимоги перед медичними службами щодо надання пораненим (ураженим) медичної допомоги, починаючи від поля бою, з дотриманням стандартів медичної допомоги (медичних стандартів) і клінічних протоколів на засадах доказової медицини, а також сучасних досягнень медичної науки.

У Воєнно-медичній доктрині України знайшли свій подальший розвиток положення щодо інтеграції систем військової та цивільної охорони здоров'я на засадах єдиного медичного простору, визначені Воєнною доктриною України [10] та Стратегічним оборонним бюлетенем України [8]. Як результат, у Воєнно-медичній доктрині України вперше серед інших нормативно-правових актів держави наведено визначення єдиного медичного простору.

Єдиний медичний простір – система організації надання медичної допомоги, яка об'єднує всі медичні ресурси держави спільним управлінням і визначеними механізмами фінансування й забезпечує доступність, якість та ефективність усіх видів медичної допомоги всім громадянам України, в тому числі й військовослужбовцям. Інтеграція системи медичного забезпечення військ у єдиний медичний простір України передбачає функціональне поєднання сил і засобів військово-медичних служб та системи охорони здоров'я цивільного населення з метою максимальної реалізації їхніх спроможностей щодо ефективного медичного забезпечення військ зі збереженням організаційної самостійності [9].

Воєнно-медична доктрина України стала першим нормативно-правовим актом держави, яким визначаються вимоги та завдання щодо ресурсного забезпечення медичних служб ЗСУ та інших військових формувань, зокрема забезпечення спеціальним і санітарним транспортом, медичною апаратурою та технікою, а також медичним персоналом.

Доктрина визначає, що для потреб медичних служб і цивільної охорони здоров'я держава забезпечує виробництво та постачання за замовленнями ЗСУ та інших військових формувань необхідного переліку та кількості вітчизняного медичного обладнання, майна й техніки, лікарських і профілактичних засобів, створення й утримання стратегічного запасу відповідно до затвердженої номенклатури. Медичні служби комплектуються сучасними медичними виробами подвійного використання з можли-

вістю застосування в стаціонарних і польових умовах, переважно на модульній основі, що забезпечує їхню автономність і мобільність, а їхнє оснащення (переснащення) здійснюється програмно-цільовим методом [9].

Воєнно-медична доктрина України сприятиме розв'язанню проблеми підготовки цивільних лікарів у питаннях медичного забезпечення військ і цивільного населення під час дії особливого періоду, надзвичайного стану та інших кризових ситуацій, зокрема щодо надання медичної допомоги при бойовій патології, шляхом включення відповідних розділів до програм підготовки медичних і фармацевтичних працівників у закладах вищої медичної освіти, а також визначає шляхи наукового розв'язання проблем військової медицини.

Реалізація положень Воєнно-медичної доктрини України забезпечується Кабінетом Міністрів України та органами державної влади відповідно до повноважень, визначених Конституцією України й законами України, а також командуванням ЗСУ та іншими військовими формуваннями.

Аналогічні доктринальні документи як основа військово-медичних стандартів прийняті та застосовуються в збройних силах багатьох держав світу, водночас у різних країнах вони відрізняються між собою, що зумовлено відмінностями в економічному розвитку, стані збройних сил та розвитку системи охорони здоров'я цих країн. Проте під час виконання спільних місій з підтримання миру і безпеки та в інших випадках спільного виконання завдань медичні служби збройних сил різних держав використовують єдині документи щодо медичного забезпечення військ, до яких належать Принципи і політика медичного забезпечення НАТО (МС 326/4), Спільна доктрина НАТО щодо медичного забезпечення (AJP-4.10(B)), Доктрина з планування медичного забезпечення військ (сил) НАТО (AJmedP-1), Спільна об'єднана доктрина з медичної евакуації (STANAG 2546) тощо. Зіставлення цих документів щодо їх рівня, змісту й застосування наведено в таблиці 1.

Стратегічним оборонним бюлетенем України визначено завдання щодо впровадження до 2020 р. міжнародних стандартів, принципів та політики медичного забезпечення військ НАТО шляхом урахування їхніх вимог у національних нормативно-правових актах з питань охорони здоров'я військовослужбовців, формування необхідної структури та кількості сил і засобів медичних служб у всіх складових Сил оборони та організації медичного забезпечення військ [8].

На виконання зазначеного завдання в Міністерстві оборони України опрацьований проект Принципів і політики медичного забезпечення Сил оборони (далі – Принципи і політика), який нині перебуває на розгляді в Координаційному центрі з питань організації діяльності медичних служб Сил оборони та органів і закладів охорони здоров'я, створеному при Кабінеті Міністрів України [11].

Принципи і політика – це сукупність принципів, положень та єдиних організаційних вимог, які, на відміну

Таблиця 1

**Співвідношення доктринальних документів з медичного забезпечення держав – членів НАТО
й національних нормативних документів щодо охорони здоров'я військовослужбовців**

Рівень документів	Україна	Спільні документи НАТО	Власні документи держав – членів НАТО
Політичний, загальнодержавний щодо побудови охорони здоров'я військовослужбовців	Воєнно-медична доктрина України	–	Національні доктринальні (законодавчі) документи щодо охорони здоров'я військовослужбовців (за потреби)
Міждержавні (спільні документи щодо медичного забезпечення військ)	Принципи і політика медичного забезпечення Сил оборони	Принципи і політика медичного забезпечення військ НАТО (МС 326/4)	
	Доктрина медичного забезпечення Сил оборони	Спільна доктрина НАТО з медичного забезпечення (AJP-4.10 (B))	
	–	Стандарти з різних елементів медичного забезпечення військ	
Власні доктринальні документи з медичного забезпечення національних збройних сил (військових формувань України)	Доктрина медичного забезпечення ЗСУ		Національні доктрини медичного забезпечення збройних сил (Спільна медична доктрина Великої Британії (JDP 4-03))
Керівні документи з медичного забезпечення національних збройних сил (військових формувань України) в різних умовах	Настанова з медичного забезпечення ЗСУ на особливий період, Керівництво з медичного забезпечення ЗСУ в мирний час		Керівні документи з медичного забезпечення національних збройних сил у різних умовах
Керівні документи з окремих питань медичного забезпечення національних збройних сил (військових формувань України) в різних умовах	Настанови (керівництва) з різних елементів медичного забезпечення ЗСУ (Керівництво з медичної евакуації в ЗСУ)	Стандарти (STANAGs) щодо окремих питань медичного забезпечення НАТО (Доктрина з планування медичного забезпечення військ (сил) НАТО (AJmedP-1), Спільна об'єднана доктрина з медичної евакуації (STANAG 2546))	Керівні документи (стандарти) з окремих питань медичного забезпечення національних збройних сил

від Воєнно-медичної доктрини України, визначають саме порядок медичного забезпечення військ (сил) і мають на меті досягнення максимальної ефективності діяльності медичних служб усіх складових Сил оборони в мирний час та під час виконання завдань з оборони держави. Вони відображають систему поглядів, керівні принципи, положення та вимоги до організації медичного забезпечення ЗСУ та інших військових формувань і не деталізують окремі його складові та клінічні аспекти військової медицини.

Відповідно до завдань, визначених Стратегічним оборонним бюлетенем України, у Міністерстві оборони України відповідно до Спільної доктрини НАТО з медичного забезпечення (AJP 4.10 (B)) також розробляється Доктрина медичного забезпечення Сил оборони. Цей документ має стати основоположним для організаційної побудови медичних служб ЗСУ та інших військових формувань, а також організації медичного забезпечення військ під час їх застосування.

Керівні документи з питань медичного забезпечення нижчого рівня, зокрема відомчі керівні документи, які

визначають порядок медичного забезпечення ЗСУ та інших військових формувань, розробляються відповідно до законодавства з питань охорони здоров'я та Воєнно-медичної доктрини України з урахуванням вимог Організації Об'єднаних Націй, положень Женевських конвенцій про захист жертв війни, доктринальних документів НАТО щодо медичного забезпечення, а також військово-медичних стандартів.

У ЗСУ запровадження стандартизації за всіма напрямками діяльності військ, зокрема й щодо їх медичного забезпечення, визначене наказом Генерального штабу ЗСУ [12], яким затверджено Систему оперативних стандартів Збройних Сил України (Систему документів з питань управління, застосування, підготовки та забезпечення) (далі – Система оперативних стандартів). Відповідно до Системи оперативних стандартів, за напрямом медичного забезпечення передбачене опрацювання Доктрини медичного забезпечення Збройних Сил України, а також низки інших керівних документів за окремими, вужчими, напрямами діяльності медичної служби.

Доктрина медичного забезпечення Збройних Сил України вперше була введена в дію наказом Генерального штабу ЗСУ у 2014 р. [13]. У 2017 р., з урахуванням вимог Воєнної доктрини України, Концепції розвитку сектору безпеки і оборони України, Стратегічного оборонного бюлетеня України, Державної програми розвитку Збройних Сил України на період до 2020 року та Програми розвитку системи медичного забезпечення Збройних Сил України на період до 2020 року, вона була доопрацьована та затверджена новим наказом Генерального штабу ЗСУ [14].

Доктрина медичного забезпечення Збройних Сил України відображає систему поглядів, керівні принципи, положення та вимоги щодо організації медичного забезпечення ЗСУ. У Доктрині визначено, що медичне забезпечення є окремим видом забезпечення ЗСУ, який являє собою систему заходів щодо збереження та зміцнення здоров'я особового складу, запобігання виникненню і поширенню хвороб, надання медичної допомоги військовослужбовцям, лікування і відновлення їхньої працездатності та боездатності після поранень, захворювань і травм. Положення зазначеної Доктрини поширюються на медичне забезпечення ЗСУ в мирний і воєнний час та в будь-яких умовах їхньої діяльності. Вона призначена для керівного складу та органів управління медичної служби, керівництва ЗСУ та командирів усіх рівнів, виходячи з їхніх обов'язків щодо збереження життя та здоров'я військовослужбовців.

На цей час, з урахуванням досвіду медичного забезпечення військ в АТО на сході України та операції Об'єднаних сил, вимог керівних документів НАТО щодо медичного забезпечення, а також відповідно до сучасних поглядів на форми і способи застосування військ (сил) в операціях (бойових діях), у Головному військово-медичному управлінні опрацьована й затверджена наказом Генерального штабу Збройних Сил України Настанова з медичного забезпечення Збройних Сил України на особливий період. Ця Настанова визначає порядок організації медичного забезпечення залежно від варіантів та умов застосування військ, завдання медичної служби, порядок планування та проведення лікувально-евакуаційних, санітарно-гігієнічних та протиепідемічних заходів, медичного постачання (медичної логістики) та медичного захисту військ [15].

Таким чином, опрацювання Воєнно-медичної доктрини України дало поштовх для розроблення низки нормативних актів нижчого рівня, зокрема міжвідомчих та відомчих керівних документів з питань медичного забезпечення військ, а також стало підставою для формування в особливий період єдиного медичного простору в інтересах Сил оборони.

Водночас затверджена Урядом Воєнно-медична доктрина України не розв'язує автоматично й водночас усіх проблем військової охорони здоров'я. Вона має стати підставою для розроблення Державної цільової програми розбудови військової охорони здоров'я України (далі –

Державна цільова програма), яка має об'єднати зусилля науки, освіти, охорони здоров'я, економіки і промисловості України для розв'язання існуючих проблем та побудови сучасної ефективної системи військової охорони здоров'я.

Державна цільова програма, на необхідності опрацювання якої наголошувалося авторами в попередній публікації, має містити перелік конкретних заходів, відповідальних виконавців, терміни виконання та джерела фінансування, а основними її розділами мають стати [7]:

1. Законодавче та нормативно-правове регулювання охорони здоров'я військовослужбовців та медичного забезпечення ЗСУ та інших військових формувань.

2. Побудова системи медичного забезпечення військ згідно зі стандартами НАТО з відповідною організаційною структурою медичних служб ЗСУ та інших військових формувань, необхідним комплектом сил і засобів та чіткою системою управління.

3. Розробка сучасного комплектно-табельного оснащення та медичних виробів подвійного використання (придатних для роботи в стаціонарних та польових умовах), санітарних броньованих транспортних засобів переднього краю, засобів медичної та аеромедичної евакуації, їх виготовлення і постачання для ЗСУ та інших військових формувань.

Окремої уваги потребує питання визначення номенклатури лікарських засобів, призначених для застосування виключно в бойових умовах (радіопротектори, антидоти, вакцини тощо), їх виробництво вітчизняною промисловістю та забезпечення ними військ.

4. Розроблення сучасних рухомих лікувально-діагностичних комплексів, медико-технічного й санітарно-технічного оснащення на модульній основі та забезпечення ними військово-медичних підрозділів і військових мобільних госпіталів.

5. Формування сучасної системи підготовки медичного персоналу різних освітніх рівнів для медичних служб ЗСУ та інших військових формувань, а також підготовки військовослужбовців з питань тактичної медицини.

Реалізація положень Воєнно-медичної доктрини України, на думку авторів, не може обмежуватися лише зазначеними напрямками, а потребуватиме детального визначення переліку заходів і термінів їх виконання, залучення для цього відповідних державних структур, а також визначення обсягів та джерел фінансування.

Необхідність опрацювання Державної цільової програми з огляду на триваючу операцію Об'єднаних сил, подальшу трансформацію ЗСУ з метою набуття стандартів і спроможностей збройних сил держав – членів НАТО, стає дедалі актуальнішою. За умов опрацювання, ухвалення та поетапного виконання такої програми Воєнно-медична доктрина України як основа медичної складової національної безпеки держави дасть можливість запровадити єдині підходи до організації надання медичної допомоги військовослужбовцям, їх лікування та реабілітації, стане основою для впорядкування відомчих

керівних документів ЗСУ та інших військових формувань з питань медичного забезпечення військ, сприятиме поліпшенню матеріально-технічного оснащення військово-медичних служб, створить передумови для подальшого розвитку системи військової охорони здоров'я та формування єдиного медичного простору держави у воєнний час.

Таким чином, затвердження Урядом Воєнно-медичної доктрини України у структурі та змісті, що пропонувався авторами на початку розроблення нормативно-правового акту та відображався в їхніх попередніх публікаціях, свідчить про правильність обраних підходів до розв'язання загальнодержавної проблеми побудови сучасної системи військової охорони здоров'я.

Висновки

1. Воєнно-медична доктрина України є першим нормативним актом загальнодержавного рівня, який визначає засади побудови сучасної системи військової охорони здоров'я, формує стратегію та основні напрями розвитку системи медичного забезпечення військ під час дії особливого періоду, надзвичайного стану та інших кризових ситуацій.

2. Розроблення та прийняття Воєнно-медичної доктрини України є основою для напрацювання програмних документів щодо подальшого розвитку системи медичного забезпечення ЗСУ та інших військових формувань, а також формування сучасної нормативно-правової бази охорони здоров'я військовослужбовців.

3. Воєнно-медична доктрина України є комплексним документом, який охоплює та об'єднує всі складові Сил оборони, інші центральні органи виконавчої влади, промислові потужності, освітній та науковий потенціал держави в інтересах усебічного забезпечення функціонування системи охорони здоров'я військовослужбовців.

4. Повна реалізація положень Воєнно-медичної доктрини України можлива через розроблення та виконання Державної цільової програми, що дасть можливість створити в Україні сучасну систему військової охорони здоров'я, запровадити єдині підходи до організації надання медичної допомоги пораненим, їх лікування та реабілітації, а також створить передумови для формування єдиного медичного простору держави у воєнний час.

5. Створення на засадах Воєнно-медичної доктрини України сучасної ефективної системи медичного забезпечення ЗСУ та інших військових формувань є основою медичної складової високої боєздатності та боєготовності військ, що слугуватиме надійною запорукою забезпечення національної безпеки держави.

Перелік літератури

1. Закон України № 2801-ХІІ «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 4. – Ст. 19.

2. Закон України № 2012-ХІІ «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» від 20 грудня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 15. – Ст. 190.

3. Рішення Комітету Верховної Ради України з питань охорони здоров'я № 04-26/4-38 «Про вжиття невідкладних заходів для поліпшення стану організації медичного забезпечення населення та учасників антитерористичної операції» від 4 вересня 2014 р. // Діловодство ВМД МО України. – Спр. 3. – Т. 4. – С. 297–298.

4. Указ Президента України № 880/2014 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 листопада 2014 року «Про невідкладні заходи із забезпечення державної безпеки» від 14 листопада 2014 р.

5. Матеріали науково-практичної конференції «Досвід організації медичного забезпечення Збройних Сил України та інших військових формувань у ході антитерористичної операції» в Українській військово-медичній академії 18 грудня 2014 р.

6. Постанова Верховної Ради України № 827-VIII «Про Рекомендації парламентських слухань на тему «Про військово-медичну доктрину України» від 25 листопада 2015 р.

7. Білий В. Я. Місце та роль Воєнно-медичної доктрини України у формуванні системи медичного забезпечення військ і цивільного населення у воєнний час / В. Я. Білий, В. О. Жаховський, В. Г. Лівінський // Наука і оборона. – 2015. – № 1. – С. 9–14.

8. Указ Президента України № 240/2016 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 травня 2016 року «Про стратегічний оборонний бюлетень України» від 6 червня 2016 р.

9. Постанова Кабінету Міністрів України № 910 «Про затвердження Воєнно-медичної доктрини України» від 31 жовтня 2018 р.

10. Указ Президента України № 555/2015 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 року «Про нову редакцію Воєнної доктрини України» від 24 вересня 2015 р.

11. Постанова Кабінету Міністрів України № 412 «Про утворення Координаційного центру з питань організації діяльності медичних служб сил оборони та органів і закладів охорони здоров'я» від 11 травня 2017 р.

12. Наказ Генерального штабу Збройних Сил України № 220 «Про затвердження Системи оперативних стандартів Збройних Сил України (Системи документів з питань управління, застосування, підготовки та забезпечення)» від 22 жовтня 2012 р.

13. Наказ Генерального штабу Збройних Сил України № 221 «Про затвердження Доктрини медичного забезпечення Збройних Сил України» від 4 вересня 2014 р.

14. Наказ Генерального штабу Збройних Сил України № 445 «Про затвердження Доктрини медичного забезпечення Збройних Сил України» від 20 грудня 2017 р.

15. Наказ Генерального штабу Збройних Сил України № 60 «Про затвердження Наставови з медичного забезпечення Збройних Сил України на особливий період» від 11 лютого 2019 р.